**РЕЦЕНЗИЯ**

на дисертационния труд на д-р Кшиштоф Прендецки на тема "Неолиберализъм и системна трансформация в Полша" , за присъждане на научната степен „Доктор на науките", по професионално направление 3.3 „Политически науки"

Защитаващото академичната претенция на Кшиштоф Прендецки изследване „ Неолиберализъм и системна трансформация в Полша" е тематично фокусирано, относително добре структурирано и най-вече , съдържателно реализирано теоретично предизвикателство . Основанията – солидни теоретически аргументи , резюмирани в относителна завършеност, в подкрепа на основни хипотези ; предметно реализирани изследователски цели и задачи . Предизвестие за значим резултат в „потенция", въпреки налични свидетелства за накърнена наративна консистентност - или от накъсано повествование, пренаситено от привлечено множество позовавания по всички тези, теми и под-теми на критично фокусирани становища на авторитети, на родни неолиберални първомайстори, конвулсии на всекидневието и т.н. като своеобразна „емпирична" подкрепа на сюжетни линии, зад които остава „апокрифна" авторската позиция; или от трудно откриваем смисъл на подраздели като „икономическа борба с религията"( ! ), или от прикачени неща, като тематичното изследване - полски профсъюз на лекар и т.н. Независимо от затрудненията, тематично профилирания анализ, разгърнат в четирите глави, намира в заключителната систематизирана подредба на постиженията, основанията, обосноваващи констатацията - налице е стойностно изследване, постигнало съдържателно покритие на целите и задачите си. В него има и теория , и аргументирана проверка на тези, и сериозен политологичен анализ.

В контекста на припозната „незавършеност" на места и с предположение, че причините са технически, сиреч отстраними (може би загуба на смисъл в превода ), за да не е голословно

припознаването на постигнат стойностен теоретически резултат, е потребно намирането на основанията му в относително добре структурирания разказ. Проекциите на връзката „неолиберализъм-системна трансформация ” , в няколко основни направления , ревизирани като раздели-глави , декларират, че неолибералното, като идейна платформа на логиката на полския национален дискурс на промяна, профилира трансформацията на „нормативността” и моделирането на социалната архитектура, икономическата трансформация, публичната политика, политически структури и процеси, социален манталитет, идентичност на секторни политики, сиреч всичко онова , което изпълва съдържанието на „системната промяна”. Съдържание на системната промяна, обосновало немаловажни изводи, с гриф „новост” : адаптирането на неолиберализма към социално-политическите проблеми на страната не е осъществено; неолиберални решения в икономическата трансформация, имат положителен ефект върху реалния БВП, изразен в паритета на покупателната способност ; по-ефективни биха били либертарианските решения; неолибералното е осигурило успехите в трансформацията на системата, но тя се случила не благодарение, а въпреки шоковата терапия и т.н., до най-критичното, обобщено питане, чийто отговор е завещан на бъдещето - системната трансформация в Полша , успех ли е, или поражение .

Неолиберализмът е дисциплинирал концептуално измеренията на системната трансформация , за да се мисли практиката на промяната като „дериват” на многопрофилни въздействия, сиреч тя не изчерпва патоса си с промени в секторни локални култури (промяна в икономическа политика, във функциите на държавата, в социалната сфера, икономика на труда и т .н.), но и в еволюция на социалния манталитет, в принципите на функциониране на новоосветената социална практика. В неолиберални портфейл са инсталирани и алтернативи, предлагани от радикализираната версия на либертариански решения, чиято ефективност би била по-ярко засвидетелствана в профилирането на промените-решения, промотирани от вътрешна полемика, регистрирала недостатъчна дълбочина, недостатъчна системност на промените в неолиберален дух ( споменатото вече, неосъществено адаптиране на неолиберализма ) . Очевидно, мащабите и дълбочината на системната промяна не са механични проекции на неолиберално визионерство, а функции на множество събираеми в политическата инжинерия - различен профил на агенти на промяна, своеобразия в националната култура на

прилагане на импортни идеологически продукти, своеобразия във „властови баланс” като инструмент на промяната и т.н и пр.

Повествование, реализирано в критичен прочит на дискусии с основни идеи, предположения, проблеми на либерализма и неолиберализма в Полша и съчетало теоретически осмисляния и „прагматичен” прочит на развитието на практиката на неолиберално хармонизиране , за да се „окачести” системната промяна. Повествование, приютило интерпретации на основни „дерегулации”: принципи на трансформираща се индустриална политика - свободна конкуренция , предприемачество; етично отговорен бизнес; аспекти на функциониране на държавата; икономика на труда; проблематизирани възможности на националната култура за спазване на неолиберални„ завети” , в контекста на „свободата на избора” и т.н., за да са аргументирани изводи, огласили съдбовността на неолиберално „преобръщане” за ефективността на системната трансформация. В профилирани акценти на разделите-глави са реферирани и проблеми, излъчени от неолиберално трансформиране на системата: избор на идеологията на свободата и социалното неравенство ; избор в полза на свободата през 1989 г. с цената на загубената сигурност , регистрирани проблемни зони на социални конфликти – образование, технологии и безработица, бюрократизация и т.н.

Демонстриран е работещ теоретичен капацитет, за да бъдат промислени предизвикателствата на неолиберално обгрижената системна трансформация в Полша. Основната хипотеза, която центрира дистрибуцията на аргументи по отделни структурни постижения и предизвикателства, декларира ,че неолиберална трансформация като многоаспектен процес, е оставила и проблемни полета, очакващи редом с динамизирането на системната промяна, ефективни решения. Аргументите, резюмирани в заключението, доказват валидността на основната хипотеза – преходът към свободни пазарни решения, положително повлиява хода на трансформацията в Полша, макар полския капитализъм, заченат като „експеримент” , не е –според Прендецки- еволюционен продукт, подобно на западните общества. Редом с нея, са ясно експлицираните „ревизии”, на съпътстващите я, припознати като „подробни хипотези” – предписанието-извод, че измененията могат да бъдат по-ефективни , ако се придържат към либертарианството и , шокиращото , огласило, че „днес в Полша има по-малко икономическа свобода,отколкото в края на 80-те години на XX в. по време на последното комунистическо правителство”

Наличното в отделните раздели плодотворно съдружие на теоретическа рефлексия и разширено, прагматично ориентирано оглеждане на трансформационни политики в отделни сектори, отчитащи референциите на „местността” – минало, наследството на отхвърлената социална практика, държавност, особености в социален манталитет, е направило възможни постижения, репрезентиращи полезни неща от актуалността на темата на дисертационния труд. Синергия, регистрирала и неотрадни констатации за практиката на полската промяна , за да бъдат припознати и като общи белези на неолиберално преобръщане на обществения живот в Централна Европа.Теоретически кураж е необходим да се приеме предизвикателството на тема, косвено докосваща с нещо и възможностите за бъдеще на европейската идея, пред изглеждащата неукротима вълна на отприщен евроскептицизъм. Отговорът на възможностите за бъдеще е меко, почти символно рефлектиран в премерения оптимизъм на финално освидетелстваната теза за все още непобедения неореализъм , независимо от смущаващи свидетелства за ерозия на интелектуалното му влияние и на предизвикателства, излъчени в практическото случване на трансформациите.

Семпли идеи, формират смислово-образуващите проекции на тематично профилираните раздели-глави, номинирани като: основни идеи, предположения., проблеми на либерализма и неолиберализма ( първа глава); либертариански подход към обществото и икономиката (втора глава); отделни аспекти на функциониране на държавата (трета глава) и икономика на труда (четвърта глава). Формираната удачна – но значимо утежнена-структурна организация на дисертационния труд, дисциплинира разкриването, осмислянето и систематизираното дистрибутиране на аргументи, освидетелстващи основната хипотеза. Интерпретациите, на разграфеното като подтеми в отделните глави, са аргументирани приемливо убедително. Интерпретации, реализирани в контекста на тревожното допускане, че няма гаранции за все още продължаващата доминация на неолиберални ценности – допускане, промотирано от новия характер на предизвикателствата, пред които е изправена модерността. Разгръщането на повествованието е съхранило ползотворния си ритъм, за да се случи този стойностен изследователски продукт.

Актуалността , научната състоятелност и потенциал на изследването са капитализирани в драматургията на анализирани актуални процеси в системната трансформация в Полша, установила успехи и дефицити на „„либералност ” в развитието

на младата демокрация . В контекста на мислена „тъждественост ” на неолиберализма, като платформа на системни промени в новите демокрации, постиженията и дефицитите на системната трансформация в полския случай, не са приети като прецедентни, изолирани, не излъчващи предизвикателства извън случването им в конкретната национална общност- би било високомерно, необосновано и би било обсебено от контрапродуктивни форми на фалшива социокултурна анестезиология - с индикативни проекции на делиберализираща енергия в обществения живот .

Полезното уточнение , че се изследват постижения -и дефицити- в системната промяна в контекста на неолиберализма е акт на отдаденост и не може да бъде протестирано като дериват на политкоректност. Резултатите от изследването , структурират елементите на платформа за своеобразно „ ранно сигнализиране ” , способно да прочете в „ менталните ” неолиберални проекции на конструиране на политическа реалност , потенциални дефицити в практикуването на либералната демокрация . Проекции и на значимост и актуалност на изследването - всеки , прочие , запознат със съдържанието му, ще привиди тук подранила среща с един от декларираните и основателно припознати научни приноси ...

В методологическата платформа, центрирана около завещаното от Фридман разграничение на нормативно-оценъчното „какво трябва да бъде” от позитивно, обясняващото „какво е” (разграничение, припознаваемо като епистемологична позиция у мислители преди Фридман ), са разположени и аналитичните инвенции на използваните инструменти (анализ и синтез, исторически подход, логически анализ , системност ). Работещата познавателна сценография дисциплинира изследователската рефлексия и минимизира непродуктивни наративни отклонения . Сполучливо профилирано изследване , дешифрирало в постиженията си творческа самоличност , демонстрирала политологична кондиция , овладяност на теоретическия „сленг” и стил на добър разказвач.

Съдържателните постижения в четирите глави са разположени върху територия от 366 стр. стр., наситени с продуктивни утилизации на привлечен потенциал на 388 литературни единици и 84 интернет-източника. Необходимите реквизити , засвидетелстващи потребни неща от легитимността на процедурата по защита са представени от индикирани 25 публикации , профилирани по теми на дисертационния труд (две от тях в съавторство) .

Без да е нарочен като „детайлизиран” , аналитичният дискурс в първа глава , реализиран на добро теоретично равнище и привлякъл консултацията на солидна научна продукция, е решил специфични задачи, за да предложи профилиран аналитичен портрет на либерализма и неолиберализма, на „либералното” в неолиберална версия, на тоталната либералност на либертарианството в Полша, консолидиращ платформата за приложение при системна трансформация на централизирани системи към свободни пазарни решения - при избор в полза на свободата. Отдадено е и дължимото на бащи-основатели, на теоретици-наследници, уплътнили фигурата на либералното и неолибералното, на модерни апологети - с представени постижения на полски либерали и неолиберали - Ст. Киселевски, Л.Балцерович, Януш Корвин-Май и др.Изследването ще да спечели, ако се представят по-пълно идеите на класиците на либерализма и неолиберализма - за да е по-автентично реконструиран профила на предизвикателствата пред системната трансформация.

Теоретическата рефлексия в тази глава е направила възможни сюжетннте линии в следващите части, ангажирани с промисляне на конкретни припознавания на патоса на либералното в системната промяна, отнесено към теми и обществени сектори, сиреч, условно обособен контур от тематични предизвикателства, разположен в това пространство, систематизира гледните точки в практиката на промяната - либералното в доктрината на управление; либералното в системата от институционални инструменти; либералното, като философия на ценности, установяваща кодифицираните признаци на либералната демокрация и най-вече, на „либералното” в нея- и не на последно място , повлияваща социалния манталитет. Практическата неолиберална трансформация на системата предполага системни преобразования -внедряване на демократични институти и процедури ; икономически -създаване на свободен пазар, основан на частната собственост и социални -промяна на социален манталитет,нови правила на социален живот.

Успешната теоретическа работа в структурните части, е приела разпознаваеми индикатори на основополагаща либералност и на развитието й в качеството на „нео”, в отворени граници на приложимост. От множествеността на либералните предизвикателства вероятно е събуден оправдан интерес да се научи още нещо за теоретическите профили на класическото либерално, неолибералното и радикалната версия – либертарианството ,още повече , след като вече е и ясно , че

демокрацията в ЕС е либерална демокрация - фигура в Учредителните договори, структурирана в Хартата на основните права на ЕС-включително и като част от Лисабонския договор.

Систематизираните аргументи , установили успехи в системната трансформация в Полша , провокират резерви към основателността на свидетелства , обозначили и обосновали наличието на неолиберален дефицит в системната промяна - или питането, успяла ли е, или не, трансформацията на системата. В социалните процеси смисловите корелати на „предицирането" са по-скоро условно-вероятни и едва ли е случайно четенето на едни и същи „факти" в различен контекст , с различни изводи. Плахото възражение , че обобщенията в социалното познание са проблематични - дали практиката на социалната промяна е автентично неолиберална, дали е успяла, или не - е в основателността на преценка , изповядваща подбрани същностни характеристики на процесите, редом с дискусионни елементи на практическа реализация , за да е обоснована анамнезата за наличието на дефицити . В случая,като че ли - на достатъчно либералност .

Заключението е систематизирало основателни изводи и най-вече , потвърдената със солидни аргументи основна хипотеза – системната трансформаци на Полша реализирана в пост-тоталитарен период е условие за успех , макар да е характеризирана и с дефицити , в които не е трудно да се прозре редом с данък наследство и произведеното от самата неолиберална социална промяна. Всяка мащабна социална философия проектира в триумфа си и елементите на собственото си проблематизиране. Полезно е припомнянето на мимолетния триумф на Фукуяма, огласил „край на историята", след провалилите се концептуални конкуренти на либерализма- край , с неочаквано, но очевидно продължение. Предизвикателствата , излъчени от практиката на неолиберното социално конструиране, в някои аспекти дори проблематизират „либералността" в либералната демокрация –илюстрирано е с критиката от дясно, на тенденцията, установяваща „тоталитарен" монопол на политическа ценностна система.Теоретическият анализ е разположил, активите си в конкретни исторически предели, за да реши - и е решил- конкретни въпроси, индикирали вектори на постиженията: успехите на трансформацията на системата в Полша са аргументирано изповядани, дефицитите са установени , използван е адекватен методологически инструментирум за регистрирането им , причините , в значима степен осветлени - изследването е изпълнило мисията си .

Авторефератът представя основополагащите съдържателни акценти на дисертацонния труд. Сигурно са налице възможности за допълнително прецизиране на семантични структури, за да бъдат преодоляни „локални” дефекти в изложението, с привкус на дискурсивна аморфност, затрудняваща адекватното промисляне на съдържанието му. Необяснимо е трикратното репликиране на едни и същи тези –веднъж като изводи, втори път като научни приноси и трети- като нещо от епилог, представящ научно-приложните им проекции. Допустимо е обяснението, приело аргументите за технически проблем.

Основателни са претенциите на декларираното като приноси- доказана значимост на икономическата свобода, непоследователно реализираната неолиберална системна трансформация , регистрирани зони на потенциална конфликтност и пр., допълнително валидизиращи научната състоятелност на изследователския продукт, лансирайки нови тези и свидетелства за теоретическо осмисляне на значим проблем , обогатяващ съществуващото знание. Приносите са оригинална заслуга на автора и непренебрежим ресурс , кореспондиращ със стандартите на научната степен „доктор на науките”.

Постигнатите изследователски резултати са аргументирано признание за ползотворно теоретическо усилие . Сътворено е проблемно фокусирано изследване, представило аргументите на теоретическата състоятелност на прието актуално, многомерно тематично предизвикателство. Не била излишна допълнителна –не само – редакционна работа , за по-солидна консолидация на текста, която би отстранила наличието на смислови дефекти. Критичните бележки, не проблематизират постигнатите научни резултати.

Съдържателно демонстрираната самоличност на дисертациония труд „Неолиберализъм и системната трансформация в Полша” декларира стойностни постижения , в манифестираната отвореност на теоретическите хоризонти - обещание за продължение . Самоличността на изследването отразява достойнствата на научните му приноси , за да бъдат аргументи , обосноваващи **положителната оценка** и основанията на предложението Научното жури **да присъди** на д-р Кшиштоф Прендецки научната степен „Доктор на науките ”.

10.03.2019 г. Проф.д-р А.Рангелов